

Vardiyalı (Postalar Halinde) Çalışma hukuki açıdan değerlendirilmesi.

1 Giriş

Vardiyalı (Postalar Halinde) Çalışma 4857 sayılı İş Kanununun 76 ncı maddesinin ikinci fıkrasına dayanılarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan “Postalar Halinde İşçi Çalıştırılarak Yürütülen İşlerde Çalışmalara İlişkin Özel Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” (“**Yönetmelik**”) kapsamında düzenlenmiştir.

2 Hukuksal Çerçeve

Bir çalışma sisteminin postalar halinde çalışma sayılabilmesi için postaların birbiri ardına devam etmesi gerekmektedir. Birbiri ardına devam etmeyen ve periyodik uygulamayı gerektirmeyen çalışmalar postalar halinde çalışma olarak nitelendirilemez.

İşveren veya işveren vekilleri, posta sayısı ile her postanın işe başlama ve bitirme saatlerini, postalar halinde çalıştırdıkları işçilerin ad ve soyadlarını, ara dinlenmelerini, hafta tatillerini ve bunlara ilişkin değişiklikleri düzenleyerek işyerinde işçilerin kolayca görüp okuyabilecekleri şekilde ilan etmekle yükümlüdür.

• İşçi Postaları düzenlenirken aşağıda yazılı hususlara dikkat edilmelidir:

a) Nitelikleri dolayısıyla sürekli çalıştıkları için durmaksızın birbiri ardına postalar halinde işçi çalıştırılarak yürütülen işlerde posta sayısı 24 saatlik süre içinde en az üç işçi postası çalıştırılacak şekilde düzenlenir.

b) Bu maddenin (a) bendi dışında kalan ve işçi postaları ile yürütülen diğer işlerde 24 saatlik süre içinde çalıştırılacak işçi postaları sayısı, her bir işçi postasının çalışma süresi, 4857 sayılı İş Kanununun 63 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen Yönetmelikte belirtilen günlük çalışma süresini aşmayacak şekilde düzenlenir. İşbu yönetmelik kapsamında günlük çalışma süresi her ne şekilde olursa olsun 11 saati aşamaz.

c) Sağlık kuralları bakımından günde 7,5 saat ya da daha az çalışması gereken işlerde işçi postaları sayısı, her bir postanın çalışma süresi, 4857 sayılı İş Kanununun 63 üncü maddesinin son fıkrasında öngörülen Yönetmelikte belirtilen günlük çalışma sürelerini aşmayacak şekilde düzenlenir.

d) İşçi postaları sayısının düzenlenmesinde, 10.9.1960 tarihli ve 79 sayılı Milli Korunma Suçlarının Affına, Milli Korunma Teşkilat, Sermaye ve Fon Hesaplarının Tasfiyesine ve Bazı Hükümler İhdasına Dair Kanunun 6 ncı maddesi ile 22.5.2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununun 43 üncü maddesi hükümleri göz önünde tutulur.

• Gece Çalıştırma Yasağı Kimler İçin Geçerlidir:

4857 sayılı İş Kanununun 69 uncu maddesinde Gece; “Çalışma hayatında "gece" en geç saat 20.00'de başlayarak en erken saat 06.00'ya kadar geçen ve her halde en fazla on bir saat süren dönemdir.” Şeklinde tanımlanmıştır. İşbu madde kapsamında tanımlanan

gece dönemine denk düşen 20.00-06.00 saatleri arasındaki işçi postalarında, 18 yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçilerin çalıştırılmaları yasaktır.

- **Vardiyalar Halinde Çalışma Sisteminde Gece Çalışma Süresi:**

Yönetmelikte belirtilen istisnalar dışında işçilerin gece postalarında 7,5 saatten çok çalıştırılmaları yasaktır. Bu tür işlerde, İş Kanununun 42 ve 43 üncü maddeleri ve 79 sayılı Milli Korunma Suçlarının Affına, Milli Korunma Teşkilat, Sermaye ve Fon Hesaplarının Tasfiyesine ve Bazı Hükümler İhdasına Dair Kanunun 6 ncı maddesi ile 4857 sayılı İş Kanununun 70 inci maddesinde öngörülen Yönetmelikte belirtilen haller istisna kapsamındadır.

İş Kanununun 42. Maddesi Zorunlu Nedenler ile Fazla Çalışmayı düzenlemiştir. (İş K. M. 42. Gerek bir arıza sırasında, gerek bir arızanın mümkün görülmesi halinde yahut makineler veya araç ve gereç için hemen yapılması gerekli acele işlerde, yahut zorlayıcı sebeplerin ortaya çıkmasında, işyerinin normal çalışmasını sağlayacak dereceyi aşmamak koşulu ile işçilerin hepsi veya bir kısmına fazla çalışma yaptırılabilir. Bu durumda fazla çalışma yapan işçilere uygun bir dinlenme süresi verilmesi zorunludur.) 43. Madde ise Olağanüstü Hallerde Fazla Çalışmayı düzenlemiştir. (İş K. M. 43. Seferberlik sırasında ve bu süreyi aşmamak şartıyla yurt savunmasının gereklerini karşılayan işyerlerinde fazla çalışmaya lüzum görülürse işlerin çeşidine ve ihtiyacın derecesine göre Bakanlar Kurulu günlük çalışma süresini, işçinin en çok çalışma gücüne çıkarabilir.) 70. Maddesi ise Hazırlama, tamamlama ve temizleme işlerini düzenlemiştir. (İş K. M. 70. Genel olarak bir işyerinde belirli çalışma saatlerinden önce veya sonra gerekli olan hazırlama veya tamamlama yahut temizleme işlerinde çalışan işçiler için işin düzenlenmesi ile ilgili hükümlerden hangilerinin uygulanmayacağı yahut ne gibi değişik şartlar ve usullerle uygulanacağı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanacak bir yönetmelikte gösterilir.)

Kısaca; İş Kanununun 42, 43 ve 70. Maddelerinde yazılı hallerde 7,5 saat gece çalışmasında fazla çalışma yaptırılabilir. İlave olarak çalışma süresinin yarısından çoğu gece dönemine rastlayan bir postanın çalışması gece çalışması sayılacaktır.

- **İşçi Postalarının Değişme Süresi Nedir:**

Gece ve gündüz işletilen ve nöbetleşe işçi postaları çalıştırılarak yürütülen işlerde postalar; en fazla bir iş haftası gece çalıştırılan işçilerin, ondan sonra gelen ikinci iş haftasında gündüz çalıştırılmaları suretiyle ve postalar birbirlerinin yerini alacak şekilde düzenlenir.

Zorunluluk olmadıkça işçilerin postaları değiştirilemez. Ancak 4857 sayılı İş Kanununun 69 uncu maddesi uyarınca, gece çalışması nedeniyle sağlığının bozulduğunu raporla belgeleyen işçiye işveren, olanakların elverdiği ölçüde gündüz postasında durumuna uygun bir iş verir.

İşin niteliği ve yürütümü, iş sağlığı ve güvenliği göz önünde tutularak, gece ve gündüz postalarında iki haftalık nöbetleşme esası da uygulanabilir.

Posta değişiminde işçiler sürekli olarak en az 11 saat dinlendirilmeden çalıştırılmaz. Bu hüküm, postası değiştirilen işçilere de uygulanır.

- **Ara Dinlenme Süresi Ne kadar Uygulanır:**

Vardiyalar halinde çalışılan işlerde, işçilere, 4857 sayılı İş Kanununun 68 inci maddesindeki esaslar uyarınca ara dinlenmesi verilir. İşin niteliği, bir işyerinin aynı bölümündeki bütün işçilere aynı saatte ara dinlenmesi verilmesine olanak bırakmıyorsa, bu dinlenme, işçilere, gruplar halinde arka arkaya çalışma süresinin ortalarından başlayarak İş Kanunu ve Yönetmelikteki esaslara göre verilir.

“İş Kanunu Madde 68-Ara Dinlenmesi:

Günlük çalışma süresinin ortalama bir zamanında o yerin gelenekleri ve işin gereğine göre ayarlanmak suretiyle işçilere;

a) Dört saat veya daha kısa süreli işlerde on beş dakika,

b) Dört saatten fazla ve yedi buçuk saate kadar (yedi buçuk saat dahil) süreli işlerde yarım saat,

c) Yedi buçuk saatten fazla süreli işlerde bir saat, Ara dinlenmesi verilir.

Bu dinlenme süreleri en az olup aralıksız verilir.

Ancak bu süreler, iklim, mevsim, o yerdeki gelenekler ve işin niteliği göz önünde tutularak sözleşmeler ile aralı olarak kullanılabilir.

Dinlenmeler bir işyerinde işçilere aynı veya değişik saatlerde kullanılabilir.

Ara dinlenmeleri çalışma süresinden sayılmaz.”

- **Hafta Tatili Nasıl Uygulanır:**

Vardiyalar halinde çalışılan işlerde, işçilere, haftanın bir gününde 24 saatten az olmamak üzere ve nöbetleşme yolu ile hafta tatili verilmesi zorunludur.

- **Çalışma ve Sosyal Bakanlığı Bölge Müdürlüğüne Verilmesi Gereken Bilgiler Nelerdir:**

İşveren veya işveren vekilleri, vardiyalar halinde işçi çalıştırılarak yürütülen işlerde, her vardiyada çalışan işçilerin ad ve soyadlarını kapsayan listeler ile bu işçiler için işe başlamadan önce alınan periyodik sağlık raporlarının bir nüshasını ilgili bölge müdürlüğüne vermekle yükümlüdür.

Yönetmelikte sağlık raporlarının ne kadar süre içerisinde • Çalışma ve Sosyal Bakanlığının ilgili Bölge Müdürlüğüne verileceği belirtilmemiştir. Sağlık Raporunun işe başlamadan alınması gerektiğinden geciktirilmeden ilgili bölge müdürlüğüne verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

- **İdari Yaptırım:**

4857 Sayılı İş Kanununun 104. Maddesi uyarınca vardiyalar halinde çalışma esaslarını düzenleyen Yönetmelik hükümlerine uymayan işveren veya işveren vekiline 1.200 Türk Lirası idari para cezası verilecektir.

İş Kanununun 104 maddesi şöyledir: “Bu Kanununun 63 üncü maddesinde ve bu maddede belirtilen yönetmelikte belirlenen çalışma sürelerine aykırı olarak işçilerini çalıştıran veya 68 inci maddesindeki ara dinlenmelerini bu maddeye göre uygulamayan veya işçileri 69 uncu maddesine aykırı olarak geceleri yedi buçuk saatten fazla çalıştıran; gece ve gündüz

postalarını değiştirmeyen, 71 inci maddesi hükmüne aykırı hareket eden, 72 nci maddesi hükümlerine aykırı olarak bu maddede belirtilen yerlerde on sekiz yaşını doldurmamış erkek çocukları ve gençleri ve her yaştaki kadınları çalıştıran, 73 üncü maddesine aykırı olarak çocuk ve genç işçileri gece çalıştıran veya aynı maddede anılan yönetmelik hükümlerine aykırı hareket eden 74 üncü maddesindeki hükme aykırı olarak doğumdan önceki ve sonraki sürelerde gebe veya doğum yapmış kadınları çalıştıran veya ücretsiz izin vermeyen, 75 inci maddesindeki işçi özlük dosyalarını düzenlemeyen, 76 ncı maddesinde belirtilen yönetmelik hükümlerine uymayan işveren veya işveren vekiline bin iki yüz Türk Lirası idari para cezası verilir.”

3 Sonuç

Vardiyalı (Postalar Halinde) Çalışma 4857 sayılı İş Kanununun 76 ncı maddesinin ikinci fıkrasına dayanılarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan “Postalar Halinde İşçi Çalıştırılarak Yürütölen İşlerde Çalışmalara İlişkin Özel Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümlerini řu şekilde özetleyebiliriz:

- 1- Yönetmelik nitelikleri dolayısıyla sürekli çalıştıkları için durmaksızın birbiri ardına postalar halinde işçi çalıştırılarak işletilen veya nöbetleşe işçi postaları ile yapılan işlerde, çalışma sürelerine, gece çalışmalarına, hafta tatillerine ve ara dinlenmesine ilişkin özel usul ve esasları düzenlemektedir.
- 2- Yönetmelik kapsamında nitelikleri dolayısıyla sürekli çalıştıkları için durmaksızın birbiri ardına postalar halinde işçi çalıştırılarak yürütölen işlerde posta (vardiya) sayısı 24 saatlik süre içinde en az üç işçi postası çalıştırılacak şekilde düzenlenmelidir.
- 3- Yönetmelikte belirtilen istisnalar dışında işçilerin gece postalarında 7,5 saatten çok çalıştırılmaları yasaktır.
- 4- Vardiyalar, en fazla bir iş haftası gece çalıştırılan işçilerin, ondan sonra gelen ikinci iş haftasında gündüz çalıştırılmaları suretiyle ve vardiyalar birbirlerinin yerini alacak şekilde düzenlenir.
- 5- Vardiya değişiminde işçiler sürekli olarak en az 11 saat dinlendirilmeden çalıştırılmaz.
- 6- Yönetmelik hükümlerine uymayan işveren veya işveren vekiline 1.200 Türk Lirası idari para cezası uygulanır.